

Задосенко А., студентка I курсу теоретичного відділу
Наукові керівники – **Жукова Н. С.**, завідувачка денним відділом,
викладач української мови та літератури;
Лісничка Л. Г., викладач-методист вищої категорії;
Фень О. М., викладач музично -теоретичних дисциплін.
*Комунальний заклад «Чернігівський фаховий музичний коледж
ім. Левка Ревуцького» (м. Чернігів, Україна)*

ЛЕСЯ УКРАЇНКА ТА ЇЇ ТВОРЧИСТЬ МУЗИЦІ

Актуальність роботи. 2021 року відзначається 150-річчя з дня народження Лесі Українки. Уся українська еліта поставила перед собою завдання переглянути і по - новому проаналізувати життя та творчість геніальної поетеси. Музикантам теж дуже цікаво зрозуміти поезію Лесі Українки, осягнути її глибше, бо з дитинства ця дівчина проявила великі здібності у сфері музики: мала ідеальний слух, талановито грала на фортепіано та створювала музичні твори.

Вплив музики на її творчість величезний. Протягом усього життя саме це мистецтво бриніло у її серці, відкривало двері таємного внутрішнього світу Лесі та було найлегшим способом вираження невинних емоцій. Уже назви віршів красномовно свідчать про музично – поетичну природу її поезій: «Мелодії», «Ритми», «Сім струн», «Романс», «Лісова пісня»...

Ступінь наукової розробки. Тематика про розвиток української культури та її просвітителів тільки починає розвиватися на повну силу. Багато чого ми ще не знаємо про багатьох героїв нашої країни, тому досліджуємо документи, перечитуємо твори, переглядаємо світлина, щоб вивчити їх творчість, по-новому осмислити їх учинки та думки.

Ми знаємо Лесю Українку як геніальну особистість кінця XIX – початку XX ст. Вона одна з найкращих митців свого часу. Але мало хто знає, що справжня захисниця української культури навчалася грати не тільки на фортепіано та органі, а ще й на бандурі, писала музичні твори, імпровізувала. Якби не хвороба, не відомо, чи не стала б вона геніальним композитором? Леся була дуже здібною та багатогранною особистістю.

Метою роботи — дослідити зв'язок Лесі Українки з музикою;

дізнатися причини того, що завадило їй стати блискучим музикантом; познайомитися із композиторами, які мали своє особливе бачення її творів, яких поетеса надихала своєю творчістю на створення музичних шедеврів; проаналізувати романси, які були написані на слова Лесі Українки.

Сутність дослідження. Ім'я Лесі Українки навечно закарбоване в пам'яті українського народу, її творчість завжди була і буде цікавою як для науковців - філологів, істориків, музикантів, так і для пересічного українця, бо ця мужня жінка – одна із найкращих поетес України.

Змалечку дівчина пристрасно любила музику. Найчастіше вона виконувала твори Бетховена, Шумана, Шуберта, Моцарта, Баха, а з українських композиторів найулюбленішим був Микола Лисенко. Грала Леся, коли не дуже хто прислухався і власні імпровізації.

Навчившись майстерно грати і компонувати на фортепіано, Леся навчала цьому мистецтву своїх сестричок. На думку сестри поетеси, Ольги, якби Леся набула необхідних теоретичних знань і не була б змушена через хворобу покинути музику, вона стала б не

тільки першокласною піаністкою, а й композитором, бо уже в п'ять років Леся написала невелику музичну п'єсу.

Але коли хвороба не дозволила їй грати, Леся усю свою творчу енергію направила у мистецтво слова. В елегії «До мого фортепіано» вона попрощалась зі своїм інструментом, немов з другом.

Протягом усього життя поетеса зберігала у пам'яті безліч пісень. Багато народних пісень сам Микола Лисенко записав з голосу Лесі Українки.

Багато композиторів вражалися унікальними талантами поетеси, її життям та мужнім характером, який поєднувався із жіночою витонченістю та чуйністю. На твори Лесі Українки була написана численна кількість музичних творів. Знаменита поема «Лісова пісня» перевтілювалася в оперу завдяки композитору Віталію Кирейку та в балет, музику до якого написав Михайло Скорульський.

Видатний український композитор Микола Лисенко створив вельми красивий романс «Східна мелодія». Поезія увійшла до циклу «Кримські відгуки» збірка «Думи і мрії»). Героїні романсу тяжко від розлуки з коханим, який знаходиться на чужині. Але жінка готова чекати його довгі роки, аби тільки він повернувся живим. Лисенко відчуває настрій поезії та її емоційний підтекст. Ідейний і сюжетний мотив твору - світло-печальна лірика, настрої самотності, глибокий душевний біль від розлуки з коханою людиною, надія на зустріч. Структурна завершеність і рельєфність образу, певна «сюжетність» дають змогу говорити про романс як про мініатюрну повість. У романсі гнучка музична форма.

Вступ відтворює східний колорит. Чуттєвість і разом із цим стриманість. Домінуюча виразна роль в романсі належить мелодії. Супровід підпорядковується їй, поглиблює та доповнює її. Фортепіанний вступ пророщує основне емоційно-інтонаційне зерно романсу, а фортепіанні програші зв'язують строфи музичного твору. Емоційно-образний рух поезії відбувається в таких напрямках:

1) зовнішньо-структурному (поєднуються хвилеподібні мелодії декламаційного характеру з невеликими мотивами та фразами);

2) внутрішньоінтонаційно-горизонтальному русі мелодичної лінії (хвилеподібні побудови з секвенціями, мотивами зітхань, затримань впливають на особливість мелодії та поступове емоційне нагнітання, яке приводить до кульмінації на словах «Світе мій! Буду тебе дождатися»).

Кульмінація підкреслена динамікою, метро-ритмічними засобами (зміна розміру з 3/2 на 4/4), інтонаціями (es г.) та тонально-гармонічним (As), органом пунктом та тоніці з рухом акордів S групи. Мовна акцентуація досягається за допомогою не тільки ритму, метру (збігом мовного наголосу з сильними долями метричної сітки), а й інтонації (сполучення наголошеного складу з вищим звуком (es г.).

Різноманітні масково-гармонічні барви та варіаційний спосіб розвитку подібний до структури української народної пісні. Тональна гармонія збагачена елементами натурального та гармонічного мажору та мінору та елементами народних ладів (фригійського з 2 пониженим та дорійського з 6 підвищеним ступенями). Широке використання натурально-ладової гармонії, плагальних зворотів, органного пункту на Г та D, прохідних дисонуючих співзвуччях - сприймаються з одного боку як східний колорит, а з іншого - посилюють напругу.

Неймовірний твір Якова Степового «Гетьте, думи, ви, хмари осінні» створений на основі вірша «Contra spem spero» (збірка «На крилах пісень»). Поезія написана в один із скрутніших моментів життя поетеси, у період загострення хвороби. Вірш являє собою своєрідний девіз (творче кредо) жінки – бути незламною.

Мужність та рішучість героїні передає чіткий ритм вокальної партії та короткі, підкреслюючі акорди акомпанементу. Простота і не переобтяженість фактури фортепіанного супроводу виводить на перший план невибагливу, але дуже виразну мелодію вокалістки.

Її початок на «f» з сильної долі з вершини-джерела в нисхідному русі відповідає відчайдушному «Гетьте!» у поетеси. Двічі в кадансах постає неаполітанська гармонія(IIIb):

- в I розділі вона припадає на слова «промайнуть молодії літа»,
- в репризі її відчутно при словосполученні «темних ночей».

Ця гармонія ніби пророкує рядки смерті.

Середній розділ романсу втілює ідею незламності в боротьбі за мрію про щастя, яка нерозривно пов'язана з гіркотою і болем. Саме цей драматичний конфлікт поетичного образу «квітів на морозі» яскраво втілює Я.Степовий. Фактурної наповненості і теплоти надають м'які ходи по терціях, свіжість і барвистість вносять засоби акордики XX ст. - нонакорди та ундецимакорди. Поряд з цим, композитор підкреслює інтонації жалю - плавні секундові ходи, що завершуються зітханням.

Олександр Білаш - один із найкращих українських композиторів радянської доби, написав музику до вірша «Горить моє серце». Поезію було надруковано у циклі «Мелодії» (збірка «Думи і мрії»). Романс написаний у тональності ля мінор. Мінор завжди асоціюється із смутком. Ля мінор - найлегша тональність для співу та гри на будь – якому інструменті. Але для виконання цей твір досить складний. По – перше, швидкий темп від початку романсу, по – друге, складний ритм (тріолі, накладені на шістнадцяті); велика голосова амплітуда у вокальній партії – саме ці музичні засоби якнайкраще передають внутрішнє, душевне напруження героїні. Їй нестерпно боляче, але вона не плаче рясними сльозами. Зовнішньо героїня сильна, але музика зрадливо «відкриває» справжню, слабку жінку через постійні модуляції. Середня частина романсу (а твір можна умовно поділити на три частини) хоч і повільніша, але не менш напружена. Виконується тихо (p,mp – ось які тут основні нюанси), але музичний малюнок акомпанементу – ускладнений, візерунчастий малюнок замінився напруженими акордами, бо «...до очей не доходять ці сльози, бо сушить їх туга вогнем запальним».

Спочатку слухачеві здається, що остання частина романсу повторить мелодію та акомпанемент, що були на початку, але ні. Душевний надрив почуттів ще більший. Звук підсилюється до надможливого (ff), до того ж композитор використовує дисонанси, які напружують, не дають можливості слухачеві розслабитися. Акорди фінальних чотирьох тактів «охоплюють» клавіатуру всього фортепіано, а сольна партія «піднімається» до найвищих нот, «щоб зорі почули, щоб люди вжахнулись», який біль переживає ця жінка.

Висновки. Через усе своє життя Леся Українка пронесла любов до музики. Вона була впевнена у тому, що слово у поєднанні з музикою з найбільшою силою відтворює думки і почуття. За натхненням до слова письменниці зверталися М. Лисенко, О. Білаш, Я. Степовий, В. Кирейко, М. Скорульський та інші. Упевнено можна сказати, що поезія Лесі Українки надихала й буде надихати митців різних епох, століть та націй на створення шедеврів.

Список використаних джерел

1. Білаш Олександр. Вокальні твори 2. Пісні та романси. Видавництво “Музична Україна” Державного комітету Української РСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі, 252004, Київ, Пушкінська, 32. Київська нотна фабрика республіканського виробничого об’єднання “Поліграфкнига” Держкомвидаву УРСР, Київ, Фрунзе, 51-а. [ст.251]

2. Жарких М. І. Енциклопедія життя і творчості. Леся Українка. Думи і мрії. Мелодії. “Горить моє серце, його запалила...” [<https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses/DumyIMrii/Melodii/GorytMojeSerce.html>]
 3. Історія української музики. - Т.4 - К., 1992-с. 179-183.
 4. Лисенко Микола. Солоспіви 2. Видавництво “Музична Україна” 1991р., 252004, Київ, Пушкінська, 32. Київська нотна фабрика 252655, Київ, МСП, Фрунзе, 51а. [ст.161]
 5. Лісецький С. Українська музична література для 6 класу ДШМ – В.,2005, с. 36-38.
 6. Рудяченко Олександр. Олена Пчілка. Укрінформ. Київ. Серія публікацій мультимедійного циклового проекту “КАЛИНОВИЙ К@ТЯГ”. [<https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/2551121-olena-pcilka-1-svitla-trudivnica.html>]
-

Здор Я. О., здобувачка вищої освіти 2 курсу, група МР-191
Науковий керівник – **Гаценко І. О.**, к.філол.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПОМИЛКИ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ. МОВЛЕННЯ ВЕДУЧИХ

Коли виникає постійна потреба шліфувати свою мову? Очевидно, тоді, коли людина (у нашому випадку ведучий) прагне стати професіоналом. Нині, коли надто даються взнаки болючі проблеми побудови цивілізованої правової держави, подальшого стрімкого зубожіння переважної більшості громадян, моральної деградації суспільства, люди хочуть діставати інформацію саме від професіоналів. Слухачі мають колосальну потребу у більш різнобічній, об'єктивній інформації, вони хочуть споживати інформаційний продукт високої якості з тим, щоб після самим робити висновки. З-поміж чинників високоякісної роботи ведучого мовний є чи не найважливішим. Маємо на увазі культуру мовлення людини перед мікрофоном. Специфіка останніх вістей – робота у суворих часових межах, плинність матеріалів програми, одномоментність подання інформації та ін. – часто-густо призводить до того, що ведучий не звертає увагу на логічність викладу повідомлень, правильне вживання слів, словосполучень, наголосів, не дбає про тональну забарвленість свого мовлення. І, певна річ, втрачає як професіонал. Відповідно, втрачають і ті, хто по той бік мікрофона.

Спробуємо визначити найтипівші помилки мовлення ведучого інформаційної програми. Адже немає сумніву в тому, що тільки знаючи свої вади, можна з ними боротися.

1. Інтонаційні помилки

Стиль ведення програми – це, по суті, стиль читання матеріалів. Професійний ведучий читає матеріали у розмовній манері, непрофесійний – робить це як сумлінний декламатор у кращому випадку. Але здебільшого ведучі новин залишаються в ефірі сірими, нецікавими людьми. Так відбувається через те, що впродовж тривалого часу (30–45 хвилин звучання програми) більшість з них читають найрізноманітніші повідомлення, користуючись однією тональною й тембральною забарвленістю. Йдеться про суху, сувору, офіційну, позбавлену емоцій тональність. А тим часом текст повідомлення потрібно розбити на синтагми, зробити його партитуру. Так, уже згадувана дослідниця Н. Бабич з цього приводу зазначає: «Перш ніж виголосити чужий текст, треба вчитатися в нього, вслухатися у власний внутрішній голос, яким промовляється написане. Для цього текст потрібно підготувати до виконання, тобто розмітити на ньому логічні та інші наголоси, зміни інтонації, паузи» [1, с. 200].

2. Акцентуаційні помилки